

Сергеј Довлатов

изабрана дела

књига 6

наслов оригинала
Сергей Довлатов
ЧЕМОДАН

уредник издања / лектор
Флавио Ригонат

. . . Али и таква, моја Русијо,
дража си ми од свих крајева. . .

Александар Блок

ПРЕДГОВОР

Каже мени та кучка у ОВИР¹-у:

– Свако ко одлази има право на три кофера. То је прописана норма. Постоји специјална наредба министарства.

Било је бесмислено приговарати. Али ја сам, ипак, приговорио:

– Само три кофера?! Па шта ћу са стварима?

– На пример?

– На пример, с мојом колекцијом тркачких аутомобила?

– Продајте – одазвала се чиновница, не удубљујући се.

Затим је додала, лако скупивши обрве:

– Ако сте нечим незадовољни, пиштите изјаву.

¹ Отдел виз и регистраций – Одељење унутрашњих послова за издавање виза и пријаву боравка. *Све напомене потичу од преводиоца.*

– Задовољан сам – кажем.

После затвора, свиме сам био задовољан.

– Е онда се понашајте мало скромније. . .

Након недељу дана већ сам паковао ствари. И, како се испоставило, био ми је довољан један једини кофер.

Умало да се расплачем од самосажаљења. Па ја имам тридесет шест година. Од тога осамнаест радим. Нешто зарађујем, купујем. Како ми се чинило, нешто поседујем. И на крају – један кофер. И то прилично скромних димензија. Испада да сам бедник? Па како је то могуће?!

Књиге? Али имао сам углавном забрањене књиге. Које царину не пролазе. Морао сам да их поделим познаницима, заједно с такозваном архивом.

Рукописи? Одавно сам их тајним путевима послао на Запад.

Намештај? Радни сто сам одвезао у комисион. Столице је узео сликар Чегин, који је пре тога користио сандуке. Остало сам избацио.

Тако сам отпутовао само с једним кофером. Кофер је био од шперплоче, пресвучен платном, с металним ојачањима на угловима. Брава није радила. Морао сам да вежем свој кофер конопцем за веш.

Некада сам га носио у пионирски камп. На поклопцу је мастилом било исписано: „Млађа група. Серџожа Довлатов“. Поред тога је неко пријатељски нашкрабао: „чистач гована“. Платно се на неколико места покидало.

Изнутра, поклопац је био излепљен фотографијама. Роки Марћано, Армстронг, Јосиф Бродски, Лолобриђида у провидној одећи. Цариник је покушао да одлепи Лолобриђиду ноктима. На крају ју је само поцепао.

А Бродског није дирао. Само је питао – ко је ово? Одговорио сам да је то даљи рођак. . .

Шеснаестог маја стигао сам у Италију. Живео сам у римском хотелу „Дина“. Кофер сам гурнуо под кревет.

Ускоро сам добио неке хонораре од руских часописа. Купио сам плаве сандале, фармерке и четири ланене кошуље. Тако да кофер нисам ни отварао.

Три месеца касније преселио сам се у Сједињене Државе. У Њујорк. У почетку сам живео у хотелу „Рио“. Затим код пријатеља у Флешингу. На крају сам изнајмио стан у пристојном крају. Кофер сам гурнуо дубоко у плакар. Тако да нисам ни одрешио конопац за веш.

Прошле су четири године. Наша се породица обновила. Терка је постала млада Американка. Родио се синчић. Стасао је и постао несташан. Једном је моја жена изгубила стрпљење и викнула:

– Сместа одлази у плакар!

Син је провео три минута у плакару. Онда сам га пустио и упитао:

– Јеси ли се уплашио? Плакао си?

А он каже:

– Не. Седео сам на коферу.

Онда сам извадио кофер. И отворио га.

На врху је било солидно одело на два реда. Намењено за интервјуе, симпозијуме, предавања, свечане пријеме. Мислим да би било пригодно и за церемонију Нобелове награде. Затим – кошуља од пуплина и ципеле, умотане у папир. Испод њих – сомотска јакна постављена вештачким крзном. С леве стране – зимска капа, ушанка. Три пара финских чарапа од крепа. Шоферске рукавице. И на крају – кожни официрски опасач.

На дну кофера налазила се страница „Правде“ из маја осамдесете. Упадљив наслов је гласио: „Живело велико учење!“ У средини – портрет Карла Маркса.

У школи сам волео да цртам вође светског пролетаријата. А посебно – Маркса. Размажеш обичну мрљу и – већ личи. . .

Разгледао сам празан кофер. На дну – Карл Маркс. На поклопцу – Бродски. А између њих – изгубљен, непроцењив, једини живот.

Затворио сам кофер. Унутра су се закотрљале куглице нафталина. Шарена гомила ствари лежала је кухињском столу. То је било све што сам стекао за тридесет шест година. За цео мој живот у отаџбини. Помислио сам – зар је то све? И одговорио – да, то је све.

И тада су, што се каже, наврла сећања. Вероватно су се скривала у наборима тих убогих крпа. И сада су провалила напоље. Сећања која би требало назвати – „Од Маркса до Бродског“. Или, можда – „Шта сам стекао“. Или, рецимо, просто – „Кofer“. . .

Али, као и увек, предговор се отегао.

ФИНСКЕ ЧАРАПЕ ОД КРЕПА

Ова прича десила се пре осамнаест година. У то време сам био студент Лењинградског универзитета.

Зграде универзитета налазиле су се у старом делу града. Спој воде и камена ствара овде посебну, величанствену атмосферу. У таквом окружењу тешко је бити ленштина, али мени је то успевало.

У свету постоје егзактне науке. Постоје, значи, и неегзактне. Међу неегзактним, рекао бих, на првом месту је филологија. Тако сам постао студент Филолошког факултета.

После недељу дана заволео сам згодну девојку у увозним ципелама. Звала се Асја.

Асја ме је упознала с пријатељима. Сви су били старији од нас – инжењери, новинари, камермани. Међу њима је био чак и један шеф продавнице.

Ти људи су се лепо облачили. Волели су ресторане, путовања. Неки су имали своје аутомобиле.

Сви они су ми тада деловали загонетно, снажно и привлачно. Желео сам да будем прихваћен у том кругу.

Касније су многи од њих емигрирали. Сад су то обични старији Јевреји.

Живот какав смо ми водили захтевао је значајне расходе. Они су најчешће падали на терет Асјиних пријатеља. Мени је то било веома непријатно.

Сећам се како ми је доктор Логовински неприметно ћушнуо четири рубље док је Асја звала такси. . .

Сви људи могу се поделити на две категорије. На оне који питају. И на оне који одговарају. На оне који постављају питања, и на оне који одговарају, нервозно се мрштећи.

Асјини пријатељи нису јој постављали питања. А ја ништа друго нисам радио осим што сам питао:

– Где си била? С ким си се поздравила у метроу? Одакле ти француски парфем?

Већина људи сматра нерешивим оне проблеме чије их решење неће усрећити. И они непрекидно постављају питања, мада им истинити одговори уопште нису потребни. . .

Укратко, понашао сам се досадно и глупо.

Тонуо сам у дугове. Они су расли геометријском прогресијом. У новембру су достигли осамдесет рубаља – чудовишна сума у то време.

Спознао сам шта је залагаоница, с њеним потврдама, редовима, атмосфером туге и сиромаштва.

Док је Асја била поред мене, могао сам да не мислим о томе. Чим бисмо се растали, мисао о дуговима надолазила је као тамни облак.

Будио сам се с осећањем беде. Сатима нисам могао да натерам себе да се обучем. Озбиљно сам планирао пљачку јувелирске радње.

Уверио сам се да је свака мисао заљубљеног сиромаша – злочиначка.

До тада је мој академски учинак приметно опао. Асја је и раније била лош студент. У деканату су почели да говоре о нашем моралном лику.

Приметио сам – кад је човек заљубљен и у дуговима, тада тема разговора постаје његов морални лик.

Укратко, све је било ужасно.

Једном сам лутао градом, у потрази за шест рубаља. Требале су ми да откупим зимски капут из залагаонице. И наишао сам на Фреда Колесникова.

Фред је пушио, налакћен на месингану ограду Јелисејевске продавнице. Знао сам да је шверцер. Асја нас је једном упознала.

Он је био висок момак од двадесет три године, нездравог тена. Док је разговарао, нервозно је зализивао косу.

Пришао сам му без размишљања:

– Да ли бисте ми позајмили шест рубаља до сутра?

Кад тражим на зајам, увек сам то радио помало необавезним тоном, да људима буде лакше да ме одбију.

– Наравно – рекао је Фред, вадећи омањи квадратни новчаник.

Било ми је жао што нисам тражио више.

– Узмите више – рекао је Фред.

Али ја сам се побунио, као будала.

Фред ме је радознало погледао.

– Хајде да ручамо – рекао је. – Хоћу да вас частим.

Био је једноставан и природан. Увек сам завидео онима који то умеју.

Прошли смо три улице до ресторана „Галеб“. Сала је била празна. Конобари су пушили за једним столом са стране.

Прозори су били широм отворени. Завесе су лелујале на ветру.

Одлучили смо да седнемо у један удаље-
ни кутак. Али тада је Фреда зауставио момак
у сребрној синтетичкој јакни. Обавили су
неки загонетан разговор:

- Поздрављам вас.
- Моје поштовање – одговорио је Фред.
- Па шта има?
- Ништа.

Момак је разочарано дигао обрве:

- Баш ништа?
- Апсолутно.
- Па молио сам вас.
- Јако ми је жао.
- Али могу да рачунам?
- Наравно.
- Било би добро до краја недеље.
- Потрудићу се.
- А шта је с гаранцијама?
- Нема гаранција. Али потрудићу се.
- Фирмирана?
- Наравно.
- Онда ме позовите.
- Обавезно.
- Сећате ли се мог броја телефона?
- Нажалост не.
- Запишите, молим вас.
- Са задовољством.

– Мада то није разговор за телефон.

– Слажем се.

– Да можда дођете кад стигне роба?

– Радо.

– Сећате ли се адресе?

– Бојим се да не. . .

И тако даље.

Отишли смо у удаљени крај сале. На столњаку су се виделе јасне линије од пегле. Столњак је храпав.

Фред је рекао:

– Обратите пажњу на тог типа. Пре годину дана поручио је од мене туру чука с крстом. . .

Прекинуо сам га:

– Шта су чуке с крстом?

– Сатови – одговорио је Фред – није важно. . . Десет пута сам му доносио робу – неће да узме. Сваки пут смишља нове изговоре. Укратко, није се примио. Стално сам размишљао – какве су то форе? И одједном скапирам да он не би да купи моје чуке с крстом. Он би да се осећа као бизнисмен коме треба тура фирмиране робе. Да ми вечито поставља питање: „Шта је с оним што сам вам тражио?“. . .

Конобарица је донела поруџбину. Запалили смо цигарете, и ја сам се заинтересовао:

- А вас не могу да стрпају у затвор?
Фред је мало размислио и смирено одговорио:
- Није искључено. Твоји те и продају – додао је без горчине.
- Можда би требало баталити?
Фред се намрштио:
- Некада сам радио као шпедитер. Живео сам на деведесет рубаља месечно. . .
Одједном је живнуо, узвикнувши:
- Гадан је то циркус!
– Затвор није бољи.
- А шта да се ради? Немам занат. Нећу да се понижавам за деведесет рубаља. . .
Шта сад, појешћу у животу две хиљаде котлета. Износићу двадесет пет тамносивих одела. Прелистаћу седамсто бројева „Огоњока“. И шта? Црћи ћу, не оставивши траг на земљи? Боље онда живети минут, али као човек! . . .
- Тада су нам донели јело и пиће.
Мој нови другар наставио је да филозофира:
- Пре нашег рођења је – амбис. И после наше смрти – амбис. Наш живот је само зрнце песка у равнодушном океану бесконачности. Покушајмо зато да бар овај тренутак не мрачимо јадом и досаdom!